

Xenéfanés z Kolofónu

Fragmenta DK 21 B

ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ ΕΛΕΓΕΙΑΙ

B 1 = Athénaios, Deipnosophistae XI, 7 Kaibel; p. 462c
 νῦν γὰρ δὴ ζάπεδον καθαρὸν καὶ χεῖρες ἀπάντων
 καὶ κύλικες· πλεκτοὺς δ' ἀμφιτιθεῖ στεφάνους,
 ἄλλος δ' εὐῶδες μύρον ἐν φιάλῃ παρατείνει·
 κρατῆρ δ' ἔστηκεν μεστὸς εὐφροσύνης,
 ἄλλος δ' οἶνος ἔτοιμος, ὃς οὐποτε φησι προδώσειν,
 μείλιχος ἐν κεράμοισ' ἄνθεος ὀζόμενος·
 ἐν δὲ μέσοισ' ἀγνήν ὀδμήν λιβανωτὸς ἴησι·
 ψυχρὸν δ' ἔστιν ὕδωρ καὶ γλυκὺ καὶ καθαρὸν·
 πάρεκινται δ' ἄρτοι ξανθοὶ γεραρῆ τε τράπεζα
 τυροῦ καὶ μέλιτος πίονος ἀχθομένη·
 βωμὸς δ' ἄνθεσιν ἂν τὸ μέσον πάντῃ πεπύκασται,
 μολπῆ δ' ἀμφὶς ἔχει δώματα καὶ θαλίη.
 χρῆ δὲ πρῶτον μὲν θεὸν ὑμνεῖν εὐφρονας ἀνδρας
 εὐφήμοις μύθοις καὶ καθαροῖσι λόγοις·
 σπείσαντας δὲ καὶ εὐξαμένους τὰ δίκαια δύνασθαι
 πρήσσειν ἅτα γὰρ ὧν ἔστι προχειρότερον·
 οὐχ ὕβρις πίνειν ὅποσον κεν ἔχων ἀφίκιοι
 οἴκαδ' ἄνευ προπόλου μὴ πάνυ γηραλέος.
 ἀνδρῶν δ' αἰνεῖν τοῦτον ὃς ἐσθλὰ πιῶν ἀναφαίνει,
 ὥς οἱ μνημοσύνη καὶ τόνος ἀμφ' ἀρετῆς,
 οὔτι μάχας διέπων Τιτήνων οὐδὲ Γιγάντων
 οὐδέ [τε] Κενταύρων, πλάσματα τῶν προτέρων,
 ἢ στάσιας σφεδανάς, τοῖσ' οὐδὲν χρηστὸν ἔνεστι·
 θεῶν [δὲ] προμηθεῖην αἰὲν ἔχειν ἀγαθόν.

B 2 = Athénaios, Deipnosophistae X, 6 Kaibel; p. 413f
 ταῦτ' εἴληφεν ὁ Εὐριπίδης ἐκ τῶν τοῦ Κολοφωνίου ἐλεγείων Ξενοφάνους οὕτως
 εἰρηκότος·

ἄλλ' εἰ μὲν ταχυτῆτι ποδῶν νίκην τις ἄροιτο
 ἢ πενταθλεύων, ἔνθα Διὸς τέμενος
 παρ Πίσασ· οἷσ' ἐν Ὀλυμπίῃ, εἴτε παλαίων
 ἢ καὶ πυκτοσύνην ἀλγινόεσσαν ἔχων,
 εἴτε τι δεινὸν ἄεθλον ὃ παγκράτιον καλέουσιν,
 ἀστοῖσιν κ' εἴη κυδρότερος προσορᾶν
 καὶ κε προεδρίην φανερὴν ἐν ἀγῶσιν ἄροιτο
 καὶ κεν σῖτ' εἴη δημοσίων κτεάνων
 ἐκ πόλεως καὶ δῶρον ὃ οἱ κειμήλιον εἴη·
 εἴτε καὶ ἵπποισιν, ταῦτά κε πάντα λάχοι
 οὐκ ἐὼν ἄξιος ὥσπερ ἐγώ. ῥώμης γὰρ ἀμείνων
 ἀνδρῶν ἢδ' ἵππων ἡμετέρη σοφίη.
 ἄλλ' εἰκῆι μάλα τοῦτο νομίζεται, οὐδὲ δίκαιον
 προκρίνειν ὥμην τῆς ἀγαθῆς σοφίης.
 οὔτε γὰρ εἰ πύκτης ἀγαθὸς λαοῖσι μετεῖη
 οὔτ' εἰ πενταθλεῖν οὔτε παλαισμοσύνην,
 οὐδὲ μὲν εἰ ταχυτῆτι ποδῶν, τόπερ ἐστὶ πρότιμον
 ῥώμης ὅσσοι ἀνδρῶν ἔργ' ἐν ἀγῶνι πέλει,
 τοῦνεκεν ἂν δὴ μᾶλλον ἐν εὐνομίῃ πόλις εἴη.
 σμικρὸν δ' ἂν τι πόλει χάρμα γένοιτ' ἐπὶ τῶι,
 εἴ τις ἀεθλεύων νικῶι Πίσασο παρ' ὄχθας·
 οὐ γὰρ πιαίνει ταῦτα μυχοὺς πόλεως.

B 3 = Athénaios, Deipnosophistae XII, 31 Kaibel; p. 526a

Κολοφώνιοι δ', ὡς φησι Φύλαρχος (F GrHist. 81 F 66; II, 184), τὴν ἀρχὴν ὄντες σκληροὶ ἐν ταῖς ἀγωγαῖς, ἐπεὶ εἰς τρυφὴν ἐξώκειλαν πρὸς Λυδοὺς φιλίαν καὶ συμμαχίαν ποιησάμενοι, προήρισαν διησκημένοι τὰς κόμας χρυσῶι κόσμωι, ὡς καὶ Ξενοφάνης φησίν·

ἀβροσύνας δὲ μαθόντες ἀνωφελέας παρὰ Λυδῶν,
 ὄφρα τυραννίης ἦσαν ἄνευ στυγερῆς,
 ἦρισαν εἰς ἀγορὴν παναλουργέα φάρε' ἔχοντες,
 οὐ μείους ὥσπερ χίλιοι εἰς ἐπίπαν,
 αὐχαλέοι, χαίτησιν ἀγάλμενοι εὐπρεπέεσσιν,
 ἀσκητοῖσ' ὀδμὴν χρίμασι δευόμενοι.

B 4 = Pollux, Onomasticon IX, 83, 6-10

εἶτε Φείδων πρῶτος ὁ Ἄργεῖος ἔκοψε νόμισμα εἶτε Δημοδίκη ἢ Κυμαία συνοικήσασα Μίδαί τῶι Φρυγί (παῖς δ' ἦν Ἄγαμέμνωνος Κυμαίων βασιλέως) εἶτε Ἀθηναίοις Ἐριχθόνιος καὶ Λύκος, εἶτε Λυδοί, καθά φησι Ξενοφάνης.

Cfr. Hérodotos, Historiae I, 94:

Λυδοὶ γὰρ δὴ καὶ πρῶτοι ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ κοψάμενοι ἐχρήσαντο.

B 5 = Athénaios, Deipnosophistae XI, 18, 3 Kaibel; p. 782a

οὐδέ κεν ἐν κύλικι πρότερον κεράσειέ τις οἶνον ἐγχείας, ἀλλ' ὕδωρ καὶ καθύπερθε μέθυ.

B 6 = Athénaios, Deipnosophistae IX, 6, 20 Kaibel; p. 368e

Ξενοφάνης δ' ὁ Κολοφώνιος ἐν τοῖς ἐλεγείοις φησί·
πέμψας γὰρ κωλῆν ἐρίφου σκέλος ἤραο πῖον
ταύρου λαρινοῦ, τίμιον ἀνδρὶ λαχεῖν,
τοῦ κλέος Ἑλλάδα πᾶσαν ἐφίξεται οὐδ' ἀπολήξει,
ἔστ' ἂν ἀοιδάων ἦι γένος Ἑλλαδικῶν.

ὄφρα τυραννίης ἦσαν ἄνευ στυγερῆς,
ἦισαν εἰς ἀγορὴν παναλουργέα φάρε' ἔχοντες,
οὐ μείους ὥσπερ χίλιοι εἰς ἐπίπαν,
αὐχαλέοι, χαίτησιν ἀγάλμενοι εὐπρεπέεσσι,
ἀσκητοῖσ' ὀδμήν χρίμασι δευόμενοι.

B 7 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum VIII, 36

περὶ δὲ τοῦ ἄλλοτε ἄλλον γεγενῆσθαι Ξενοφάνης ἐν ἐλεγείαι προσμαρτυρεῖ, ἥς ἀρχή

νῦν αὖτ' ἄλλον ἔπειμι λόγον, δείξω δὲ κέλευθον.

ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ φησιν, οὕτως ἔχει

καὶ ποτέ μιν στυφελιζομένου σκύλακος παριόντα
φασὶν ἐποικτῖραι καὶ τόδε φάσθαι ἔπος·
ἴπαῦσαι μὴδὲ ράπιζ', ἐπεὶ ἡ φίλου ἀνέρος ἐστὶν
ψυχῆ, τὴν ἔγνω φθεγξαμένης αἰών'.

B 8 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum IX, 18, 19

μακροβιώτατός τε γέγονεν [Ξενοφάνης], ὡς που καὶ αὐτός φησιν·
 ἤδη δ' ἑπτὰ τ' ἔασι καὶ ἑξήκοντ' ἔνιαυτοὶ
 βληστρίζοντες ἐμὴν φροντίδ' ἀν' Ἑλλάδα γῆν·
 ἐκ γενετῆς δὲ τότε ἦσαν ἑξήκονσι πέντε τε πρὸς τοῖς,
 εἴπερ ἐγὼ περὶ τῶνδ' οἶδα λέγειν ἐτύμως.

B 9 = Etymologicum Gentium, s. v. γῆρας
 ἀνδρὸς γηρέντος πολλὸν ἀφαιρότερος.

ΣΙΛΛΟΙ;

B 10 = Héródianos Alex., Peri dichr.; p. 296, 6 (Cr. An. Ox. III)
 ἐξ ἀρχῆς καθ' Ὅμηρον ἐπεὶ μεμαθήκασι πάντες ...

B 11 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos IX, 193
 πάντα θεοῖσ' ἀνέθηκαν Ὅμηρός θ' Ἡσίοδος τε,
 ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνειδέα καὶ ψόγος ἐστίν,
 κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

B 12 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos I, 289
 Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος κατὰ τὸν Κολοφώνιον Ξενοφάνη
 ὡς πλεῖστ(α) ἐφθέγγαντο θεῶν ἀθεμιστία ἔργα,
 κλέπτειν μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατεύειν.

Κρόνος μὲν γὰρ ἐφ' οὗ τὸν εὐδαίμονα βίον γεγονέναι λέγουσι τὸν πατέρα
 ἠνδροτόμησε καὶ τὰ τέκνα κατέπιεν Ζεὺς τε ὁ τούτου παῖς ἀφελόμενος αὐτὸν τῆς
 ἡγεμονίας 'γαίης νέρθε καθεῖσε' (X, 204).

B 13 = Gellius, Noctes Atticae III, 11
 alii Homerum quam Hesiodum maiorem natu fuisse scripserunt, in quibus Philochorus (fr. 54b;
 FHG I, 393) et Xenophanes, alii minorem.

B 14 = Kléméns Alexandrijský, Stromata V, 109 (sec. B 23)
 ἀλλ' οἱ βροτοὶ δοκέουσι γεννᾶσθαι θεούς,
 τὴν σφετέρην δ' ἐσθῆτα ἔχειν φωνὴν τε δέμας τε.

B 15 = Kléméns Alexandrijský, Stromata V, 110 (sec. B 14)
 ἀλλ' εἰ χειρᾶς ἔχον βόες [ἵπποι τ'] ἠὲ λέοντες
 ἢ γράψαι χεῖρεσσι καὶ ἔργα τελεῖν ἄπερ ἄνδρες,
 ἵπποι μὲν θ' ἵπποισι βόες δέ τε βουσὶν ὁμοίας
 καὶ [κε] θεῶν ιδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποιοῦν
 τοιαῦθ' οἷόν περ καὶ τοὶ δέμας εἶχον [ἕκαστοι].

B 16 = Kléméns Alexandrijský, Stromata VII, 22
 Ἑλληνες δὲ ὥσπερ ἀνθρωπομόρφους οὕτως καὶ ἀνθρωποπαθεῖς τοὺς θεοὺς
 ὑποτίθενται, καὶ καθάπερ τὰς μορφὰς αὐτῶν ὁμοίας ἑαυτοῖς ἕκαστοι
 διαζωγραφοῦσιν, ὡς φησὶν ὁ Ξενοφάνης·
 Αἰθίοπες τε [θεοὺς σφετέρους] σιμοὺς μέλανάς τε
 Θρηκῆς τε γλαυκοὺς καὶ πυρροὺς [φασὶ πέλεσθαι].

B 17 = Scholia Aristof. Equ. 408 (cfr. Hesychios, s. v. βάκχος)
 βάκχους ... τοὺς κλάδους, οὓς οἱ μύσται φέρουσι. μέμνηται δὲ Ξενοφάνης ἐν Σίλλοις·
 ἐστᾶσιν δ' ἐλάτης [βάκχοι] πυκινὸν περὶ δῶμα.

B 18 = Stobaios, Anthologium I, 8, 2
 οὗτοι ἀπ' ἀρχῆς πάντα θεοὶ θνητοῖσ' ὑπέδειξαν,
 ἀλλὰ χρόνῳ ζητοῦντες ἐφευρίσκουσιν ἄμεινον.

B 19 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum I, 23
 δοκεῖ δὲ κατὰ τινὰς πρῶτος ἀστρολογῆσαι καὶ ἡλιακὰς ἐκλείψεις καὶ τροπὰς
 προειπεῖν, ὡς φησὶν Εὐδήμος ἐν τῇ περὶ τῶν Ἀστρολογουμένων ἱστορίᾳ (fr. 94
 Speng., cfr. 11 A 5), ὅθεν αὐτὸν καὶ Ξενοφάνης καὶ Ἡρόδοτος θαυμάζει.

B 20 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum I, 111
 ὡς δὲ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἀκηκοέναι φησί, τέτταρα πρὸς τοῖς πεντήκοντα καὶ
 ἑκατὸν [ἔτη βιῶναι Ἐπιμενίδην].

B 21 = Scholia Aristophan. Pac. 697
 ὁ Σιμωνίδης διεβέβλητο ἐπὶ φιλαργυρία (...), χαριέντως δὲ πάνυ τῷ αὐτῷ λόγῳ
 διέσυρε (β τοῦ ἰαμβοποιῶ) καὶ μέμνηται ὅτι σμικρολόγος ἦν. ὅθεν Ξενοφάνης
 κίμβικα αὐτὸν προσαγορεύει. (Cfr. A 22.)

B 21a = Scholia Homer. Oxyrh.1087, 40 (Ox. Pap. VIII, p. 103)
τὸ Ἑρκεος παρὰ Ξενοφάνει ἐν ε Σίλλων.

ΠΑΡΩΙΔΙΑΙ;

B 22 = Athénaios, Epitom. II, p. 54e

Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος ἐν Παρωιδίαις·

παρ πυρὶ χρὴ τοιαῦτα λέγειν χειμῶνος ἐν ὥρῃ
ἐν κλίῃ μαλακῇ κατακείμενον, ἔμπλεον ὄντα,
πίνοντα γλυκὺν οἶνον, ὑποτρῶγοντ' ἐρεβίνθους·
'τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόσα τοι ἔτε' ἐστί, φέριστε;
πηλίκος ἦσθ', ὅθ' ὁ Μῆδος ἀφίκετο;'

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ;

B 23 = Kléméns Alex., Stromata V, 109

Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος διδάσκων ὅτι εἰς καὶ ἀσώματος ὁ θεὸς ἐπιφέρει (cfr. A 30)·
εἰς θεός, ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος,
οὔτι δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος οὐδὲ νόημα.

B 24 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos IX, 144 (Xen. A 1)

οὔλος ὄραϊ, οὔλος δὲ νοεῖ, οὔλος δέ τ' ἀκούει.

B 25 = Simplikios, In Physica 23, 19 (A 31, 9)

ἀλλ' ἀπάνευθε πόνοιο νόου φρενὶ πάντα κραδαίνει.

B 26 = Simplikios, In Physica 23, 10 (A 31, 7)

αἰεὶ δ' ἐν ταῦτῳ μίμνει κινούμενος οὐδέν
οὐδὲ μετέρχεσθαι μιν ἐπιπρέπει ἄλλοτε ἄλλῃ.

B 27 = Áetios IV, 5 (cfr. A 36 /2)

ἐκ γαίης γὰρ πάντα καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

B 28 = Achillé Tatiús, Isagoga excerpta 4, 69; p. 34, 11 Maass (cfr. A 32; A 33, 3)

γαίης μὲν τότε πειρασ ἄνω παρὰ ποσσὶν ὄραται
 ἤξει προσπλάζον, τὸ κάτω δ' ἐς ἄπειρον ἴκνεϊται.

B 29 = Simplikios, In Physica 188, 32 (cfr. A 29)

γῆ καὶ ὕδωρ πάντ' ἐσθ' ὅσα γίνοντ(αι) ἠδὲ φύονται.

B 30 = Áetios III, 4, 4; Schol. Genav ad F 196 (cfr. A 46)

Ξενοφάνης ἐν τῷ Περι φύσεως·

πηγὴ δ' ἐστὶ θάλασσ(α) ὕδατος, πηγὴ δ' ἀνέμοιο·
 οὔτε γὰρ ἐν νέφεσιν [γίνοιτό κε ἴς ἀνέμοιο
 ἐκπνεύοντος] ἔσωθεν ἄνευ πόντου μεγάλοιο
 οὔτε· οαὶ ποταμῶν οὔτ' αἰ[θέρος] ὄμβριον ὕδωρ,
 ἀλλὰ μέγας πόντος γενέτωρ νεφέων ἀνέμων τε
 καὶ ποταμῶν.

B 31 = Hérakleitos Stoikos, Alleg. Hom. c. 44 (Etymol., s. v. ὑπερίων)

ἠελίος θ' ὑπεριέμενος γαῖάν τ' ἐπιθάλων.

B 32 = Schol. BLT Eust. ad Hom. L 27

ἦν τ' Ἴριον καλέουσι, νέφος καὶ τοῦτο πέφυκε,
 πορφύρεον καὶ φοινίκεον καὶ χλωρὸν ιδέσθαι.

B 33 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos X, 314

πάντες γὰρ γαίης τε καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα.

B 34 = Sextos Empeirikos, Adversus mathematicos. VII, 49, 110.

Plútarchos, Quomodo adolescens poetas audire debeat 17e.

καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνήρ ἴδεν οὐδέ τις ἔσται
 εἰδὼς ἀμφὶ θεῶν τε καὶ ἄσσα λέγω περὶ πάντων·
 εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τύχοι τετελεσμένον εἰπών,
 αὐτὸς ὅμως οὐκ οἶδε· δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.

B 35 = Plútarchos, Symposium IX, 7; 746b

ταῦτα δεδοξάσθω μὲν εὐκότα τοῖς ἐτύμοισι ...

B 36 = Héródíanos Alex., Peri dichr. 296, 9

ὄπποσα δὴ θνητοῖσι πεφήνασιν εἰσοράασθαι ...

B 37 = Hérodianos Alex., Περι μον. λέξ. 30, 30
καὶ μὲν ἐνὶ σπεάτεσσί τεοις καταλείβεται ὕδωρ.

B 38 = Hérodianos Alex., Περι μον. λέξ. p. 41, 5
εἰ μὴ χλωρὸν ἔφυσε θεὸς μέλι, πολλὸν ἔφασκον
γλύσσονα σῦκα πέλεσθαι.

B 39 = Pollux, Onomasticon VI, 46
κέρασον τὸ δένδρον ἐν τῷ Περι φύσεως Ξενοφάνους εὐρών.

B 40 = Etymologicum Gentium, s. v. βρόταχον τὸν βάτραχον
Ἴωνες [καὶ Ἀριστοφάνης φησὶ] καὶ παρὰ Ξενοφάνει.

B 41 = Tzetzés, Ad Dion. Perieg. V, 940; p. 1010 Bernhardt
περὶ τῶν εἰς ῥος κανῶν [σιρός]
σιλλογράφος δέ τις τὸ σι μακρὸν γράφει
τῷ ῥῶ, δοκεῖ μοι, τοῦτο μηκύνας τάχα.
σιλλογράφος νῦν ὁ Ξενοφάνης ἐστὶ καὶ ὁ Τίμων καὶ ἕτεροι.

B 42 = Hérodianos Alex., Περι μον. λέξεως 7, 11
καὶ παρὰ Ξενοφάνει ἐν δωι Σίλλων·
καί [κ'] ἐπιθυμήσειε νέος νῆς ἀμφιπόλοιο.

B 45 = Schol. Hippocr. ad Epid. I, 13, 3 (Nachmanson, Erotian. p. 102, 19)
βληστρισμός· ὁ ῥιπτασμός·
οὕτω Βακχεῖος τίθησιν· ἐν ἐνίοις δὲ ἀντιγράφοις εὗρομεν βλητρισμὸν χωρὶς τοῦ σ.
ὄντως δὲ τὸν· ιπτασμὸν σημαίνει, καθὼς καὶ Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος φησιν·
ἐγὼ δὲ ἐμαυτὸν πόλιν ἐκ πόλεως φέρων ἐβλήστριζον
ἀντὶ τοῦ ἔρριπταζόμην.